

چندی قبل بدعوت سازمان سنتو و بموجب تصمیم این سازمان به انجام یکرشته فعالیتها و مبادلات فرهنگی و هنری میان کشورهای عضو، آقای حشمت سنجری رهبر ارکستر سنفونیک تهران به آنکارا عزیمت نمود تا در برنامه‌ای ارکستر سنفونیک ریاست جمهوری ترکیه را رهبری نماید. توجه خاصی که نسبت به برنامه عزبور، در روز دوم فروردین ۴۳ (۲۲ مارس) مبذول داشته شد، سیب گردید تا روز بعد نیز به تکرار درآید. خوشبختانه فرصتی دست داد تا با آقای حشمت سنجری گفتگویی در زمینه مسافرت اخیر و مشاهداتشان در آنکارا برگزار گردد و اینک خوانندگان ارجمند مجله موسیقی را در جریان آن میگذاریم.

✽ باشکریلی از لطف شما که با وجود مشغله فراوان، بدین گفتگو تن در می‌دهید و با ابراز خوشوقتی از اینکه نگارنده می‌تواند مشاهدات و مدارک شمارا از هنر یک کشور همسایه، برای خوانندگان مجله بازگو کند، نخست بفرماید، ارزش و سودمندی این

حشمت سنجری

در

آنکارا

مسافرت برای شما قاچه پایه بوده است و چگونه تأثیراتی از آن پذیرفته اید؟

• من سال گذشته برای اولین بار با ارکستر سنفونیک ریاست جمهوری ترکیه در تهران و بهنگام کنسر آن ارکستر آشنا شدم و همان هنگام آنرا قوی، مجهز و کامل یافتم، دعوتی که در اواخر سال گذشته اژمن برای مسافرت به آنکارا و رهبری ارکستر مزبور بعمل آمد بدان سبب که نزدیکی و همکاری بیشتر مرا با آن حاصل میساخت، برایم بسیار مسرت بخش بود. در خلال اقامت ۱۰ روزه در آنکارا (از ۲۹ اسفند ۴۱ تا فروردین ۴۲) که متضمن تماسی نزدیک با ارکستر ریاست جمهوری ترکیه و نیز ملاقاتهایی باشخصیت های برجسته و بازدید از سازمان های مختلف آن سامان بود، به حقیقت پیشرفت شایان توجهی که در زمینه های هنری و بالاخص موسیقی نصیب ملت ترک شده است دست یافتم. از آنجا که باعتقاد من بر سر راه پیشرفت هنر متمدنی غالب کشورها همواره موانع و مشکلاتی بدیدار است و وجوه مشترک و مشابهتی از این لحاظ میان

ما و ملت ترك بچشم میخورد، این امیدواری بجاست که مشاهدات و مدرکات من از موسیقی و هنر ترکیه بتواند در زمینه خدمتی که در راه پیشبرد موسیقی در وطن خویش پیموده گرفته‌ام، مددکارم باشد.

✪ ارکستر ریاست جمهوری ترکیه را، از لحاظ سازمان اداره‌کننده، کار و نحوه کار، چگونه یافته‌اید؟

• بنظر من ارکستر مزبور، بدون تردید از لحاظ «کادر»، ارکستر مجهز و کاملی است. تعداد اعضای آن ۹۰ نفر است و این رقمی است که جز در موارد استثنائی، مبین تعداد نوازندگان ارکسترهای درجه اول جهان است. تفاوتی که شاید بتوان میان ارکستر مزبور با ارکسترهای درجه اول و بزرگ سراغ گرفت، نحوه و کیفیت اجرا است. ولی ناگفته نماند که با تلاش فراوان نوازندگان ارکستر در راه اعتلای کار خویش - که من شاهد آن بودم - بیشک در آینده‌ای نزدیک از هر لحاظ - کمیت و کیفیت - با بزرگترین ارکسترهای دنیا هم‌تراز خواهد شد. یکی دو نکته مهم در این باب گفتنی است. اولاً غنای ارکستر مزبور از لحاظ «کادر» برای اجرای هرگونه اثر، اعم از کلاسیک و مدرن را امکان پذیر میسازد، ثانیاً تماس دائم با رهبران بزرگ و ارزنده جهان که متوالیاً برای انجام کنسرت به آنکارا روانه میشوند صفاتی را که خاص یک ارکستر مجرب و حرفه‌ای است برای آن حاصل مینماید، و این هر دو در ارتقاء سطح کار و پیشرفت روزافزون ارکستر مؤثر است.

✪ حال که صحبت از ارکستر حرفه‌ای بمیان آمد، این سؤال پیش می‌آید که آیا اعضای ارکستر، مشغله‌های دیگری نیز دارند و اگر پاسخ منفی است آیا از لحاظ اقتصادی زندگی آنان تأمین است؟

• پرسش بسیار جالبی است. نوازندگان ارکستر ستونیک ریاست جمهوری ترکیه جز کار ارکستر، به هیچگونه کاری اشتغال ندارند و همین عدم اشتغال آنان به کاری دیگر در نتیجه دقیق‌تر پرداختن بکار تمرین، سبب ارتقاء سطح برنامه‌های ارکستر میشود. البته از لحاظ مالی، وضع آنان کاملاً تأمین است و دیگر نیازی به کار و مشغله دیگر در میان نیست. و بدین ترتیب نیمی از نیروی انسانی و هنری آنان در راه تأمین معاش، بهدر نمی‌رود. حداقل دستمزد نوازندگان ارکستر مزبور ۱۹۰۰ لیره ترك در ماه است که با توجه به پایین بودن هزینه زندگی در ترکیه، قدرت خریدی معادل ۲۰۰۰۰ ریال در کشور ما دارد و مسلم است که این مبلغ قابل توجه میتواند ذهن و فکر اعضای ارکستر را از اشتغال به کاری دیگر، منصرف سازد.

✪ و راستی آیا این دستمزد های قابلی که بخوبی زندگی نوازندگان ارکستر

آنگارارای تأمین میکنند از چه محل پرداخت میشود؟ از بودجه دولتی و یا از محل عایدی برنامه‌های ارکستر؟ و اگر شق دوم صحیح است، آیا این عایدی‌ها بدان میزان هست که پرداخت مجموعه دستمزدهائی چنین را امکان پذیر سازد؟

• حقوق اعضای ارکستر ریاست جمهوری ترکیه در بودجه دولتی منظور شده است و عایدات حاصله از کنسرها نه میان نوازندگان تقسیم میشود و نه از آن دولت است. بلکه از محل این درآمدها، مخارج دعوت و پذیرائی اهنرمندان سرزمین‌های دیگر، و نیز تدارک وسائل لازم و نیازمندیهای ارکستر تأمین میگردد. تالار کنسرتا آنگاراکه به نیست در این گفتگو از آن نیز صحبتی بمیان آید، با همه تجهیزات آن از محل درآمدهای ارکستر، بنا نهاده شده است. از آن گذشته، در حال حاضر، ارکستر سنفونیک مزبور، دارای چندین دستگاه اتوبوس بسیار مجهز است که از آن برای رفت و آمدهای شهری اعضا و نیز مسافرت‌های ارکستر به اطراف و اکناف کشور

تالار کنسرتا بهنگام تمرین

وسرزمین‌های دیگر، استفاده میشود - مسافرت به ایران نیز در سال گذشته، توسط همین اتوبوس‌ها انجام پذیرفت. کشیده شدن دامنه صحبت به مسافرت، تذکار این خبر را ایجاب میکند که ارکستر ریاست جمهوری، از ابتدای ماه آینده (ماه مه) بدت یک ماه و برای انجام کنسره‌های مختلف در اروپا رهسپار آن دیار خواهد شد.

• چه بجا است اگر در باب تالار و یا تالارهای کنسرتو آنکارا چند کلمه ای بیان نماید و بخصوص در این مورد که آیا شرایط خاص فنی يك تالار کنسرتو در آن رعایت شده است یا خیر ؟

• برای من که در تهران، شاهد نابسامانی تنها «تالار» شهر که هرگز برای کنسرتو مناسب نیست و کنسرتوها بناچار در آن برگزار میشود، بوده‌ام و همانند بسیاری از موسیقیدانان و دوستداران موسیقی از آن رنج برده‌ام، دیدار تالار مخصوص کنسرتو آنکارا که با صلاحدید مبرزترین کارشناسان معماری و آکوستیک بنا نهاده شده است، بسیار مغتنم و لذت بخش بود.

این تنها تالار کنسرتو آنکارا، با آنکه وسعت چندانی ندارد و ظرفیتی را در در حدود ۱۰۰ نفر داراست، معیناً از لحاظ شرایط فنی لازم - آکوستیک، روشنایی نوع صندلیها و نحوه نصب آنها - ارزش فراوانی دارد و با بهترین تالارهای کنسرتو دنیا برابری میکند. محل تالار در گذشته اختصاص به موزه‌ای داشته است و از ۲ سال پیش، با تغییرات فراوان آنرا بشکل تالار ویژه کنسرتو درآوردند.

نکته قابل توجه آنستکه محوطه این تالار بصورت خانه‌ای برای اعضا، ارکستر درآمده، بدین ترتیب که در آن همه کوفه و وسائل تفریح و لذت سالم و مفید برای نوازندگان تدارک گردیده است و آنان میتوانند حتی اوقات فراغت خویش را در آن بگذرانند.

• بد نیست آقای سنجری که درباره مؤسسات آموزشی موسیقی آنکارا نیز سابقاً به بازدید آنها نائل آمده باشید - شمه‌ای بفرمایند.

• در ترکیه اصولاً سه کنسرتو اتوار وجود دارد (در آنکارا، استانبول و ازمیر) که من تنها بدیدار یکی از آنها - کنسرتو اتوار آنکارا - توفیق یافتم. ملاحظاتی من در این کنسرتو اتوار، مؤید فنی بودن آن چه از لحاظ ساختمان و تجهیزات فنی و چه از نظر سازمان تدریسی میباشد. ولی آنچه که بیش از همه جلب توجه مینماید، بهره‌مندی کنسرتو اتوار از مساعدتهای مادی و معنوی دولت است. هر سال در مناطق مختلف کشور، حتی در رده‌های کوچک، هنرجویان مستعد، از طریق آزمایشهایی که توسط متخصصان انجام می‌پذیرد، برای تحصیل در کنسرتو اتوار برگزیده میشوند. دولت ترکیه پذیرفته شدگان را تا پایان مدت تحصیل، تحت ارشاد و سرپرستی خود میگیرد و حتی آنان را بصورت شبانه‌روزی پانسیون میکند. در مقابل این مساعدتها، هنرجویان مکلفند تا پس از پایان تحصیلات عالی، به میزان سنوات مدت تحصیل به علاوه نصف، در سازمانهای مختلف هنری بکار اشتغال ورزند، در حال حاضر ۲۵۰ تن از ۳۰۰ هنرجوی کنسرتو اتوار آنکارا، چنین تمهیدی را تقبل کرده‌اند.

ناگفته نماند که کنسرواتوار مزبور، شامل سه سازمان جداگانه و خاص موسیقی،
تأثر و باله میباشد.

• بدین ترتیب آیا فعالیتها و تلاشهای هنری در ترکیه، مشتمل بر اپرا و باله نیز هست؟
و اگر پاسخ مثبت است، آیا پیشرفت هایی در این دوزمینة هنری نصیب هنرمندان ترك
شده است؟

• در حال حاضر، آنگونه که من شاهد و ناظر بودم، اپرا نیز همانند سایر
انواع موسیقی، در ترکیه مورد توجه فراوان مردم است. تا ۱۸ سال قبل، اپراها
بصورتی ناقص تر، در بناهایی بنام «خانه های خلق» که مرکز فعالیت های هنری بود
بروی صحنه می آمد. ولی از آن پس برنامه های اپرایی در ساختمان جدید اپرای آنکارا
که توسط «بوناتس» (Bonatz) معمار معروف آلمانی، بنا شده است، برگزار
میکرود.

در حال حاضر، بنای مزبور غیر از روزهای یکشنبه، دوروز غیر متوالی از هفته
باجرای یکی از سه نوع برنامه های باله، تأثر و اپرا اختصاص دارد و هرگز نیز
تعطیل بردار نیست.

کادر فنی خوانندگان اپرا و رقاصان گروه باله، از قارغ التحصیلان بخش های
مختلف کنسرواتوار آنکارا برگزیده شده است.

• در مدت کوتاهی که در آنکارا بودیم، نحوه استقبال مردم را از کنسرهای
موسیقی کلاسیک چگونه یافتید. و آیا در آن دیار، در راه اشاعه و تعمیم این نوع موسیقی
و آشنا ساختن هرچه بیشتر مردم با آن گامیائی برداشته شده است؟

• آنچه مسلم است اینستکه، ترك ها، خیلی بیش از مردم وطن ما به موسیقی
کلاسیک توجه دارند و آنرا قدر می نهند و توجه و آشنائی ایشان بیش از همه مرهون
سعی و اهتمامی است که اولیاء امور کشور و نیز سازمان های گوناگون هنری در این
راه مبذول میدارند. در این میان، از کستر سنفونیک ریاست جمهوری ترکیه نقشی
مؤثر ایفا میکند؛ زیرا علاوه بر برگزاری کنسرهای مرتب هفتگی و نیز کنسرهای
رایگان برای استغاده جوانان و دانشجویان، هر سال مسافرتهاى به نقاط
مختلف کشور دارد و ضمن اینگونه مسافرتها، در تمام شهرهای بزرگ و کوچک،
قصبات و حتی دهکده ها برنامه هایی در راه آشنائی هرچه بیشتر مردم با موسیقی اجرا
مینماید. من شخصاً در آرشيو اجراهای آینده ارکستر، برنامه صد و شصت و پنجمین
کنسر در دهکده ها را مشاهده کردم. همراه با ارکستر در مسافرتهاى مزبور، سولست
های مبرز ترکیه نیز از قبیل سوناکان (ویولن)، ایلا دوران (ویولن)، ایدیل بیتر

(پیانو) و سلچوك آرمانر (پیانو) که دارای شهرت بین‌المللی‌اند، شرکت دارند .
ارکستر درازای این مسافرت‌های سودمند، دست‌زدهای فوق‌العاده‌ای دریافت میکنند.
کنسر درهکندها ، باتوضیحات ضروری در زمینه معرفی سازها و فرم قطعات اجرایی
همراه است و این خود اهمیت و تأثیر چنین اقدامی را دوچندان میکند. در آماری که
اخیراً، در زمینه میزان علاقمندی و توجه به موسیقی کلاسیک در سراسر کشور فراهم شده
است، پاسخ غالب روستائیان چنین است:

« ... اوائل ما بهنگام بخش موسیقی کلاسیک ، رادیو را خاموش
میکردیم ولی هم‌اکنون نه تنها بدان بارغبیت گوش فرا میدهیم
بلکه از آن میان صدای سازهارا جداگانه ازهم تشخیص میدهیم
و میشناسیم ... »

با اعتقاد من در مورد آشنا ساختن ملت ترک با موسیقی، نقش «کمال آتاتورک»
بسیار مؤثر بوده است . آتاتورک بپوازات تحولات و تغییراتی که در شئون مختلف
کشور حاصل ساخته بود ، در راه گسترش موسیقی کلاسیک نیز به انجام تحول مهمی
ناائل آمد. وی اعتقاد داشت :

« ... ملتی که پذیرای این همه تحول بوده است و میخواهد در

حشمت سنجری رهبر ارکستر سنفونیک تهران

« در دنیای مترقی امروز بخوبی زندگی کند ، هرگز نخواهد
توانست بوسیله سازهای ساده قدیمی ، با محدودیت تکنیکی
« آن‌ها ، آنچنانکه باید ، به بیان احساسات نوین خود موفق شود
« ما باید در این مورد نیز بادیهای پیشرو همگام شویم و خواه و
« ناخواه موسیقی مترقی جهان را بشناسیم .. »

هنرمندان ارزنده ترك در میان ملت خود مقامی شایسته دارند و مردم هنر
والای آنان را قدر و ارج مینهند. گومی در این باب از پیشوای فقید خود ملهم شده‌اند.
بر دیواره تأثیر استانبول و تالار اپرای آنکارا این گفته از آتاتورک به خطی زرین
نقش بسته است:

« هر انسان میتواند به مقامات شایسته‌ای دست یابد و حتی برمسند
« ریاست جمهوری تکیه زند ، ولی هر کس را یارای آن نیست
« که هنرمندی برجسته شود... اینست که ما باید هنرمندان ارزنده
« خود را قدر بگذاریم و ارزش آنان را بشناسیم... »

پس از کمال آتاتورک ، عصمت اینونو ، نخست‌وزیر فعلی ترکیه نیز که خود
در نواختن ویولن سل دستی دارد و مدتها شاگرد ویولن سلیت مشهور « داویدزیرکین »
بوده است ، در راه وی گام نهاد و اعتلا و تعمیم موسیقی در ترکیه را وجهه همت قرار
داد . « اینونو » به موازات مقام شاخص دولتی و رهبری حزب خلق ، رهبری « جامعه
موسیقیدانان و هواخواهان موسیقی » را نیز به عهده دارد.

در دوران برکناری « اینونو » از نخست‌وزیری نیز هر گاه که وی به تالار کنسرت
قدم مینهاد ، جمعیت حاضر ، بیا بر میخواست و بدینگونه هنردوستی وی را قدر میکشاد.
نامناسب نمی‌بینم که گوشه‌ای از سخنرانی « اینونو » را که بمناسبت جشن اولین دوره
فارغ التحصیلی کنسرواتوار آنکارا بسال (۱۹۶۱) ایراد شده است بنقل بیاورم:

« ... فراموش نکنید که پیشرفت فرد فرد شما ، در حکم ترقی و
« اعتلای ملت ما است ، چه این شما هستید که بانلقین و تزریق
« هنر عالی به مردم ، روح و احساس آنان را پرورش و اعتلامی -
« دهید. در ازای آنچه که شما ارمغان میسازید ، وظیفه آنان و در
« رأس همه وظیفه من است که از شما پشتیبانی نمایم ، و از هیچگونه
« کمک در حق تان دریغ نورزم .. »

آقای سنجری! در پایان این گفتگو ، تصور میکنم ، بی‌مناسبت نباشد که با توجه
به اختلاف فراوانی که از لحاظ مدت کار میان ارکستر ریاست جمهوری ترکیه و ارکستر

سنفونیک تهران وجود دارد، در صورت امکان نمایه‌ای بین آن دو بعمل آید. نظر شما در این باب چیست؟

• البته، بسبب اختلاف سابقه - همانطور که اشاره کردید - نباید انتظار داشت که این دوازده با هم برابری داشته باشند. ولی من فکر میکنم که ارکستر ما با وجود آن که بسیار جوان است و بیش از بیست و اندی سال از تأسیسش نمیگذرد، پیشرفت‌های قابل توجهی داشته است. در آینده نیز اطمینان دارم که تحت توجهات و عنایات خاصه شاهنشاه، ارکستر سنفونیک تهران خواهد توانست همگام با همه تحولاتی که در کشور مختلف کشور در جریان است، به پیشرفت‌هایی شگرف نائل آید و بزودی با ارکسترهای بزرگ و درجه اول دنیا، همانگونه که شایسته سوابق پرافتخار هنری سرزمین ما است، برابر و هم‌تراز گردد.

م. خوشنام

شپوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی